

Makale Bilgisi**Makale Geliş Tarihi:** 17.04.2020**Makale Kabul Tarihi:** 16.06.2020**IV. TUDHALİYA’NIN İKTİDARININ İLK YILLARI, AİLESİ VE AİLE İÇİ BİR MESELE OLAN KURUNTA SORUNU**

Deniz YILDIZTURAN*

ÖZ

Babası III. Hattuşili’den bölgesinde söz sahibi ve etkili bir devlet devralan IV. Tudhaliya Hitit İmparatorluk Döneminin en önemli krallarından birisidir. Bu çalışmada, Tudhaliya’nın krallığının ilk yılları ve bu yıllarda yaşanan olaylar ile önemli politik bir sorun haline gelen “*Kurunta*” meselesi incelenmiştir. İki başlıkta incelenen konular arasında önemli bağlantılar mevcuttur. Çünkü abisi zorla tahttan indirilen hanedan üyesi Kurunta ile Kurunta’nın abisini zorla tahttan indiren III. Hattuşili’nin oğlu Tudhaliya, gençlik yıllarında beraber büyümüşlerdir. Kurunta’nın Tudhaliya’nın krallığını kabul eden ve destekleyen birkaç aile üyesinden biri olduğu da bilinmektedir. Kurunta, sonraki süreçte Hitit tarihinin önemli konularından birisi haline gelecek olan ve fitilleri III. Hattuşili döneminde ateşlenen taht mücadelesinin en önemli aktörü haline gelecektir. Bu çalışmada aile içi iktidar meselesi olan Kurunta konusunun yanında Tudhaliya’nın kronolojideki yeri, ailesi, gençliğindeki görevleri literatür araştırması ile sunulmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hitit İmparatorluğu, Kurunta, IV. Tudhaliya.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eski Çağ Tarihi Bilim Dalı, deniz.yildizturan@lisansustu.selcuk.edu.tr, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5214-6592>.

IV. THE FIRST YEARS OF TUDHALIA'S POWER, HIS FAMILY AND KURUNTA PROBLEM THAT IS A ISSUE AMONG FAMILY MEMBERS

ABSTRACT

Tudhaliya IV, who took over a more powerful and great state from his father, Hattusili III, is one of the most important kings of the Hittite Empire Period. In this study, the first years of Tudhaliya's kingship and the events that occurred in these years, and the issue of “*Kurunta*”, an internal one of significance, are discussed under two separate titles. There are important links between the topics examined in these titles. Because the dynasty member Kurunta, who was the brother of the king who was forcibly thrown from the throne, and Tudhaliya, son of Hattušili III, grew up together. It is also known that Kurunta was one of the few family members who accepted and supported Tudhaliya as the king. Kurunta were to become the most important actor of the struggle for the throne, which came to be one of the important subjects of the Hittite History in the following period and was ignited during the reign of Hattušili III. In this study, besides the Kurunta issue, which is a matter of power struggle among family members, Tudhaliya's place in chronology, his family, his duties in his youth are intended to be presented through literature research.

Keywords: Hittite Empire, Kurunta, Tudhaliya IV.

GİRİŞ

Ailesi ve İktidarının İlk Yılları

IV. Tudhaliya aynı adlı Hitit kralları arasında genel kabule göre “dördüncü” kabul edilmiştir. II. Tudhaliya'nın var olup olmadığı hala tartışıldığından dolayı kendisine III. Tudhaliya sıralamasını veren araştırmacılar olsa da bu çalışmada hükümdarlık yaptığı dönem ve “genel kabul” uyarınca “IV.” olarak adlandırılmıştır. Tudhaliya'nın hükümdarlık öncesi dönemine ait detaylı kayıtlar bulunmadığı bilinmektedir. Krallık yaptığı yıllar için farklı tarihler öne sürülse de krallığının ilk yılları için genel olarak M.Ö. 1250-40'lar verilirken bitiş tarihleri için yaklaşık olarak M.Ö. 1220-10 yılları verilmektedir. Babası, III. Hattušili, annesi ise ortak görüşe göre Puduhepa'dır. Annesinin kimliği konusunda bazı şüpheler bulunsa da Darga'ya göre IV. Tuthaliya dönemine tarihlenen bir mühür baskısında¹ kendisi, III. Hattušili ve Puduhepa'nın oğlu olarak görülmektedir, anne adının geçmesinden dolayı bu mühür örneğinin ünik bir örnek olduğu belirtilmektedir (Darga, 2013:187). Ugarit'te bulunan bilingual metinde yer alan mühür baskısını (CTH 107 = RS 17.159; Ugaritica III, 111)

¹ Mührün detayları için bkz. (Koç, 2006:89-90).

kaynak gösteren bilim insanları, IV. TudĖhaliya'nın PuduĖhepa'nın ođlu olduğunu belirtmektedirler (Özcan, 2014: 65-67). Ünal (2002: 82), ise, PuduĖhepa'yı TudĖhaliya'nın üvey annesi olarak göstermektedir. Hattice bir kökten gelen TudĖhaliya sözcüğü aslında bir dađ adıdır (Akurgal, 2000: 67). Özcan (2014: 70-71), Hitit krallarının tahta çıkmadan önce Hurrice adlar aldıklarını ve TudĖhaliya'nın prenslik döneminde Hurrice bir ad taşıyıp taşımadığı konusunun tartışmalı bir konu olduğunu belirtmiştir. Klengel (1991:229), TudĖhaliya'nın prens olduğu dönemdeki adını Ėišmi-Šarruma; Alp (1998a:21-26; 1998b:54) ve Hawkins (2001: 171), Tašmi-Šarruma ve Singer (1985: 113) ise x-Šarruma olarak belirlemiştir.

TudĖhaliya'nın, devlet yönetiminden ritüellere kadar pek çok alanda kraliçe olan annesinin etkisi altında kaldığı bilinmektedir. Reyhan, kraliçenin idari, dini ve adli yetkilerinin olduğunu belirterek bu yetkilerini kullanmasına örnek olarak Kargamış kralı Šahuruwa'ya büyük miktarda toprak ve imtiyaz vermesini göstermektedir (Reyhan 2017:99). PuduĖhepa ile olan kişisel görüşmeleri bu durumu açıklar niteliktedir. Kendisi, yönetiminin ilk yıllarında Lalanda²'daki isyanla ilgili kaygılarını annesine belirtmiş ve isyanın tüm Aşağı Ülke boyunca genişlemesinden endişe duyduğunu ifade etmiştir (Collins, 2007: 69).

Kardeşleri hakkında bazı yazılı belgelerde bilgi bulunmaktadır. TudĖhaliya'nın kardeşleri arasında Nerikkaili ve Huzziya'nın da bulunduğu belirtilmektedir. KUB XXVI 1 Öy. I: 9. satırda, KUB XXVI 1 Ay. III: 58, 59 ve 60. satırlarda ve KUB XXVI 1 Öy. I: 18. satırda bir çok kardeşi olduğu belirtilmiştir (Özcan, 2014: 69-70).

Metin ve mühür baskılarında TudĖhaliya'nın eş/eşlerine dair net bir bilgi yer almamaktadır. Olasılıkla prenslik döneminde evli olduğu belirtilmektedir (Bryce, 2005: 297). Bu dönemde, Babil prensesi ile yapılan evliliği yüksek olasılıkla kraliçe Puduğhepa'nın organize ettiği ve TudĖhaliya'nın tahta geçişi ile ilgili bir hamle olabileceği belirtilmektedir. Kraliçenin, bilinen baskın karakteri sebebiyle TudĖhaliya ve gelini ile problemler yaşadığı ifade edilmektedir. Babilli prenses kralla evli olsa bile Büyük Kraliçe olamamıştır (Collins 2007: 101). Bu evliliğin tahta geçmeden kısa bir süre önce olduğu düşünülmektedir. TudĖhaliya Babilli bir prenses ile evliyken, dönemin jeopolitik gereklerinden dolayı abisi Nerikkaili de Amurru prensesi ile evlenmiştir. Bryce'a göre (2005: 297), bu evlilik, Hitit Krallığına bağlı ve bu durumda da Babil'e göre daha düşük statüdeki bir ülke olan

² Karaman.

Amurru’nun prensesi ile yapılarak Tudhaliya’nın konumunu yükseltecek bir duruma yol açmış olabilir. Çünkü Tudhaliya, Babil gibi özgür bir devletin yöneticisinin kızı ile evlidir.

Özel yaşantısında bu gelişmeler yaşanırken Tudhaliya, önemli bir statü ve yetkiye sahip olan Fırtına Tanrısı’nın rahibi olmuştur. KUB I 1 + KBo III 6 Kol. IV: 74-79. satırlar arasında III. Hattuşili bu atama ve görevler hakkında bilgi vermektedir (Özcan, 2014: 66).

Tudhaliya’nın tahta geçmeden önce yaptığı görevlerden birisi de Hakpiş kentinin valiliğidir. Ayrıca muhafız komutanı³ olarak görevlendirilmiştir. Bu görevi sırasında Kaška bölgesine birçok sefer yaptığı bilinmektedir. Bu deneyimlerin kendisine ordunun başkomutanı olarak görev yapmasında yardımcı olduğu belirtilmektedir. Selefinin yapamadığı bir başarı olan Hatenzuwa kentini topraklarına kattığı bilinmektedir. Bu savaş esnasında en fazla 12 yaşında olduğu düşünülmektedir. III. Hattuşili’nin tahtı gasp ederek almasından dolayı bir tür savunma olarak kaleme aldığı metnin⁴, bu gaspı haklı çıkarmaya çalışmanın yanında oğlu Tudhaliya’nın kendisinden sonra tahta geçmesinin önünü açmak için yazıldığı düşünülmektedir. Ayrıca yalnızca oğlu Tudhaliya’yı varis ilan etmekle kalmayıp olasılıkla belli bir süre tahtını oğluyla paylaşarak ikili bir yönetim gerçekleştirmiş olduğu da belirtilmektedir. Hattuşili’nin, yeğeni Kurunta’nın yapabileceği şeylerden kaygı duyduğundan dolayı böyle bir ortak yönetim çözümüne başvurmuş olabileceği ifade edilmiştir (Hout 2013: 38). III. Hattuşili’nin ilerleyen yaşı hesaba katılırsa krallığının son zamanlarındaki sağlık durumu ve ölümü sonrasında yaşanacak taht kavgalarını önlemek adına böyle bir girişimde bulunmasının mantıklı bir davranış olduğu düşünülmektedir. Bu nedenlerden dolayı bazı araştırmacılar, Tudhaliya ile babasının ortak bir şekilde ülkeyi idare ettiklerini düşünmektedir (Bryce, 2005: 296).

Tudhaliya babasının taht için belirlediği bir varis olarak birinci sırada olmamıştır. Tudhaliya’nın kardeşleri Nerikkaili veya Heşni’nin veliaht olarak bir süre kral naipliği yaptıkları bilinmektedir. Bu gelişmelere rağmen Hattuşili’nin neden Tudhaliya’yı kral olarak seçmek istediğinin sebepleri gizemini korumaktadır. Belki de Kraliçe Puduhepa, önceki eşin çocuklarından ziyade kendi oğlunun kral unvanına yükselmesini istemiş ve buna göre davranmıştır (Collins, 2007: 65). Beal’a göre (2011: 593) annesinin büyük desteğini alan Tudhaliya, ayrıca büyücü ve kahinlerin de katkılarıyla babasının tahtına geçme hakkını kazanmıştır. Bununla birlikte III. Hattuşili’nin büyük oğlu Nerikkaili’nin yerine Tudhaliya’yı veliaht prens olarak seçmesinde onun, kuzeni Kurunta ile olan yakın ilişkilerini görmesi ve

³ GAL MEŞEDİ. IV. Tudhaliya’nın bu unvana sahipken başından geçen bir macerasının anlatıldığı metin için bkz. (Alp, 2000:142).

⁴ Metin için bkz. (Alp, 2000:134-141).

bunu ilerleyen yıllarda olası bir Kurunta isyanının önüne geçmekte bir fırsat olarak değerlendirmesinin de etkili olduğu belirtilmektedir. Bu durumda TudĖaliya'nın veliaht olarak seçilmesi büyük ihtimalle ani verilmiş bir karar değil aksine politik olarak uzun vadede düşünülmüş bir hareket olarak da görülmektedir (Bryce, 2005: 295).

IV. TudĖaliya iktidarına tarihlenen ve sayıca oldukça fazla olan çivi yazılı metinlerde kullanılan ve kendisine ait unvanlarda, "O Büyük Kral, Ėatti Ülkesi'nin Kralı", "Güneşim/Majestem", "Kahraman", "Tabarna", "Arinna'nın Güneş Tanrıçası'nın Sevgilisi/değerlisi" ifadelerinin yanında "Her şeyin kralı (LUGAL KIŞŞATI)" unvanının da kullanıldığı belirtilmektedir. Bu unvanın çağdaş Asur yöneticileri ile politik rekabet amaçlı olarak kullanıldığı ifade edilmiştir (Özcan, 2014: 72).

Bu dönemde mühürlerde Labarna unvanıyla birlikte kanatlı güneş kursunun üzerinde ikinci bir "güneş" sembolünün de görüldüğü belirtilmektedir. TudĖaliya'nın ad hiyeroglifinin "dağ" sembolünü içerdiği ve bazı durumlarda ise mühürlerde ad hiyeroglifi yerine dağ tanrısı figürünün de kullanıldığı ifade edilmektedir. Kralın adının ve soyunun belirtildiği Aedícula tipli mühürlerin, herhangi bir kral adı yazmasa da genel olarak IV. TudĖaliya'ya atfedildikleri belirtilmektedir. Bununla birlikte yine TudĖaliya'ya ait dörtgen şekilli ve Asur etkisinde olduğu değerlendirilen "Evrenin Kralı" unvanının kullanıldığı mühür baskılarının da olduğu belirtilmiştir (Dinçol, 2002: 434).

TudĖaliya'nın kendi yönetimine muhalif olan hanedan üyelerinin desteğini elde etmek ve hanedan içinde birlikteliği sağlamak adına bazı adımlar attığı bilinmektedir. Bu adımlardan birisi abisi Nerikkaili'yi yeniden *Tuğkanti* olarak ataması olmuştur. Bu, erkek kardeşini kendi konumunu tehdit edecek bir unsur olarak gördüğünü göstermektedir. Kardeşini yönetsel işlerde üst konulara atayarak bu tehdide karşı bir hamle gerçekleştirmiş olabilir. TudĖaliya'nın, Muvatalli'nin torunlarıyla (Urhi-Teşup'un çocukları) geçmişteki kötü anıları yok etmek istercesine bir barış yapmak istediği belirtilmektedir. Bütün bunların yanında geniş hanedan ailesi içinde TudĖaliya'nın en önemli destekçisinin muhtemelen Kurunta olduğu da ifade edilmektedir (Bryce, 2005: 302). Nerikkaili için yapmış olduğu bu tür atama ve işlemleri başka Hitit yöneticileri için de yaptığı bilinmektedir. İktidarının devamı için yönetici sınıf ile arasındaki uzlaşmayı büyütme adına yoğun bir çaba gösterdiği bilinmektedir. Bunu başarabilmek için iki ana strateji kullandığı ifade edilmektedir. Birincisi, bütün Hititli yönetici sınıfı dini tören ve ritüellere dahil etmek olmuştur. Ancak bütün yönetici sınıfı törenlere dahil etmenin, alışlagelmiş uygulamalardan önemli bir tersine dönüş olarak görüldüğü ifade edilmektedir. İkinci hamlesi ise, başkente uzak kesimdeki kentlerin kült envanterlerinin çıkartılması işi olmuştur (Collins, 2007:109).

TudĖhaliya'nın iktidarının ilk yıllarında, öz ya da üvey olup olmadığı belli olmayan kardeşi Heşni'nin kendisine karşı bir suikast planlandığı bilinmektedir. Nerik bölgesine düzenlenen bir ziyaret sırasında Hattina şehrine de uğrayan TudĖhaliya'ya burada Heşni tarafından bir suikast girişiminde bulunulmuştur. İlk suikast girişiminin başarısız olması durumunda ise ikincisinin zehir kullanılarak yapılacağı bile hesaplanmıştır. Fakat TudĖhaliya'nın bu suikast planını önceden haber aldığı belirtilmektedir (Bryce, 2005: 300).

Kurunta Sorunu

Kurunta, II. Muvatalli'nin ođlu ve TudĖhaliya'nın kuzenidir. Muvatalli'nin ođlu Kurunta'yı III. Ėattuřili'ye emanet ettiği bilinmektedir. Bunu belki de oğlunu amcasının yanında güvenli bir şekilde tutup Hattuřa'daki politik çekişmelerden korumak için yapmış olabileceği ifade dilmektedir (Collins, 2007: 65). III. Ėattuřili'nin, UrĖiteřub'un tahtını gasp edip iktidara geçtikten sonra ođlu Ėartapuř'u TarĖundařša'dan kovduğu bilinmektedir. UrĖiteřub tahttan indirildikten sonra kardeşi Kurunta'nın, abisinden boşalan tahta oturma gibi bir isteğinin olmadığı belirtilmektedir (Ünal, 2002: 182).

Bu dönem için tartişılan konulardan birisi de Ulmi-Teşup ile Kurunta'nın kimlikleri ve aynı kişi olup olmadıkları sorunudur. Özcan'a göre (2014: 80), kim olduğu belirlenemeyen ve iki kralın arasında⁵ yapılan antlaşmada (CTH 106B = KBo IV 10 + KUB XL 69 + 1548/u.) Hitit kralının adının geçtiği kısmın kırık olmasından dolayı antlaşmaya imza atan kral ile Ulmi-Teşup'un kimliğinin tartişma konusu olduğunu belirtmektedir. Bu belge ile sonraları ele geçen Bronz Tablet'in⁶ gerek içerik gerekse şekil yönünden birbirine benzedikleri ifade edilmiştir. Bronz Tablet'te ismi olan Kurunta'nın, önceki antlaşmadaki kişi olması durumunda Ulmi-Teşup ile aynı kişi olması gerektiği belirtilmektedir. Bronz Tablet'te, önceki antlaşmada olduğu fakat artık değiştiği belirtilen koşulların Ulmi-Teşup antlaşmasında da görüldüğu bilinmektedir. Bu durumda da antlaşmadaki ismi belirlenemeyen Hitit kralının III. Ėattuřili olması gerektiği ifade edilmektedir (Dinçol ve Dinçol, 2005: 4).

Bronz Tablet'in IV. TudĖhaliya'nın bir hayli uzun olan soy bilgileriyle başladığı, Kurunta'nın, UrĖi-teşub'la yapılan iç çekişmede abisinin yanında yer almayıp gösterdiği tarafsızlığın övüldüğu, bu tarafsızlığın ve sadakatın ödülü olarak III. Ėattuřili'nin onu TarĖundařša kralı olarak tayin ettiği ve detaylı bir şekilde ülkesinin sınırlarının çizildiği (eski

⁵ Hitit kralı ile TarĖuntařša kralı Ulmi-Teřup.

⁶ Bronz Tablet, Hitit Döneminden günümüze ulaşan ve malzemesi bronz olan tek örnektir. Ankara'daki Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenmektedir (Koç, 2006:9).

antlaşma) ifade edilmektedir. Sonraki süreçte bu sınırların büyük kısmının IV. Tudhaliya tarafından değiştirildiği belirtilmektedir (Ünal, 2002: 189).

Ulmi-Teşup Antlaşması'nı IV. Tudhaliya iktidarına tarihlenen Ulmi-Teşup'u Kurunta'nın ardılı olarak değerlendiren bilim insanları arasında Hout yer almaktadır (Özcan, 2014: 81-82). Sürenhagen (1992: 356-7), Ulmi-Teşup Antlaşması'nın, IV. Tudhaliya döneminin birinci evresinde gerçekleştiğini, Bronz Tablet'teki antlaşmanın ise iktidarının ikinci evresinin başlarına tarihlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Beckman (1996: 102; 2000: 26), Dinçol (Dinçol A.-B. Dinçol 2000:177; Dinçol A.-B. Dinçol 2005: 4; Dinçol A. 2011: 275), Güterbock (1961: 86), Gurney (1983: 98), Klengel (1991: 232; 1999: 290) ve Otten (1988: 4), Kurunta ile Ulmi-Teşup'un aynı kişiler olduklarını belirtmektedir. Alp (1998: 54) ve Gurney (1983: 98), Ulmi-Teşup Antlaşması'nın III. Hattuşili döneminde yapıldığını ifade etmektedirler. Cate (2006: 108) ise KBo XVIII 48 nolu belgeye atıfta bulunarak, Ulmi-Teşup ve Kurunta'yı kardeş olarak ifade etmektedir.

Kurunta'nın, hanedan üyeleri arasında Tudhaliya'ya bağlılığını sunan çok az kişiden biri olduğu ifade edilmektedir. Tudhaliya'nın Kurunta ile olan yakınlığına en iyi örneklerden birisi de Kurunta'nın rahatsızlığı döneminde Mısır'dan ona bakması için uzmanların getirtilmesi olarak gösterilebilir (Bryce, 2005: 303). III. Hattuşili'nin Kurunta ile yaptığı antlaşmada kendisine birçok imkan ve kolaylıklar tanıdığı bilinmektedir. Tudhaliya'nın antlaşmasında (Bronz Tablet) bazı bölgelerin ek olarak Kurunta'ya verildiği bilinmektedir. Tudhaliya'nın yaptığı bu antlaşmada Seha Nehri Ülkesinin yöneticisi Masturi gibi bazı Hitit bağımlısı yerel yöneticilerin imzası da bulunmaktaydı (Özcan, 2014: 128). Antlaşmaya göre, Tarhuntaşša varisini istediği gibi seçebilecekti. Bu antlaşmayla Kurunta'ya yüklenen vergi ve bazı zorunluluklar bir hayli azaltılmıştır. Bu antlaşmanın muhtemelen en önemli sonucunun ise Kurunta'nın statüsünün Suriye Valisiyle eşit bir statüde olacak biçimde açıklanması olduğu ifade edilmektedir. Kurunta ile yapılan antlaşma ile kral II. Muvatalli'nin oğlu olarak hanedan üyesi olan bir yöneticiye, devlet yönetimi içinde Karkamış kralı ile eşit seviyede bir konum verilmiş olduğu belirtilmiştir (Klengel, 2002: 420). Fırat Nehri ile Akdeniz arasındaki Kuzey Suriye Bölgesi'nde bulunan Karkamış Krallığı'nın merkezi Fırat Nehrinin orta kesimlerinde bulunan Karkamış kentiydi (Taş, 2008: 108).

Kurunta'nın Hitit başkenti Hattuşa'da tahta çıktığı genel olarak kabul edilmektedir. Bu durumun delili olarak ise, Kurunta'nın Hattuşa'da bulunan mühür baskıları gösterilmektedir. Neve (1987: 266), Kurunta'nın kısa bir süreliğine, Dinçol (2011: 276) ise beş yıl kadar Hitit tahtında kaldığını belirtmektedir. Selçuk Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hasan Bahar'ın başkanlığındaki bir ekip tarafından Konya'nın Meram ilçesi sınırlarındaki Hatip yerleşiminde

keşfedilen kaya kabartmasının⁷ yapım süresinden dolayı Kurunta'nın iktidar sürenin on yıldan az olmaması gerektiği belirtilmiştir. Kurunta'nın, iktidarı ele geçirmek için teşebbüse geçtiği dönem olarak genellikle IV. Tudhaliya'nın iktidarı dönemi belirtilmektedir. Hitit başkentinde IV. Tudhaliya dönemine atfedilen bir isyan hareketiyle ilgili yazılı ya da arkeolojik herhangi bir kayıt olmadığı ifade edilmiştir. IV. Tudhaliya'nın iktidarında gerçekleştiği belirtilen iç çatışmalar ile ilgili kendisinin dönemi başta olmak üzere, ardılları III. Arnuwanda ve II. Şuppiuliuma dönemlerine ait çivi yazılı belge kaydının ele geçirilmediği ifade edilmiştir. Tarhuntaşsa ile ilişkilerin kötüye gittiğine dair ipucunun II. Şuppiuliuma döneminden geldiği ve Ini-Teşup'un⁸ büyük kral olarak tanınması ile Tarhuntaşsa Krallığı'nın Karkamış ile kıyaslanmasının, Hitit Devletinin iç politikada yaşamış olduğu sıkıntıları gösteren bir durum ve IV. Tudhaliya'nın vermek zorunda kaldığı bir tavizin kanıtı olduğu belirtilmiştir. III. Hattuşili'nin tahtı gasp ederek ele geçirmesinin, halefi ve oğlu IV. Tudhaliya zamanında Tarhuntaşsa'ya tavizler verilmesi ile sonuçlandığı ifade edilmektedir (Özcan, 2014:103-108).

Bryce, Hattuşa'daki mühür baskısı ve Hatip kaya kabartmasının Kurunta'nın Hitit başkentinde kral olduğunun ve bunu kuzeni Tudhaliya'nı tahtını gasp ederek yaptığının delilleri olarak sunmaktadır (2005: 319-20). Ona göre Kurunta'nın isyanı Tudhaliya'nın iktidarı almasından az bir süre sonra gerçekleşmiş ve belki de onun Asur Devletine karşı başarısızlıkla sonuçlanan seferinin akabinde veya doğrudan o seferle ilgili gerçekleşmiştir. Kurunta'nın gerçekleştirdiği kalkışmanın net kanıtlarını yazılı belgelerde bulunmamasının nedenleri olarak; krallığın son dönemlerinde krali kayıtların azalması ve Tudhaliya'nın tahtı tekrar ele geçirdikten sonra bütün izlerin bilinçli olarak silinmesi gösterilmektedir. Bryce, Bronz Tablet'in Hattuşa kazıları sırasında hiç de umulmadık bir yerde bulunmasının bu görüşü destekler nitelikte olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, Hatti ülkesindeki büyük kral, hiç istemese de Aşağı Ülke Tarhuntaşsa kralına Büyük Kral unvanını kullanmasına ses çıkarmamıştır.

Bryce (2005: 321), Tudhaliya'nın iktidarı ikinci kez ele geçirdikten sonra Kurunta'dan boşalan tahta Tarhuntaşsa kralı olarak Ulmi-Teşup'u atadığını belirtmektedir. Tabi ki bu durumun ancak Ulmi-Teşup'un Muvatalli'nin üçüncü oğlu olması durumunda geçerli olabileceğini de ifade etmiştir. Böyle bir durumda ise Ulmi-Teşup antlaşması adıyla bilinen antlaşmayı da onunla yapmış olması gerekir. Fakat Kurunta'nın diğer ismi Ulmi-Teşup ise bu

⁷ Konya Selçuk Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Hasan Bahar'ın 1994 yılında bulduğu Hatip (Kurunta) Anıtı ile ilgili detaylı bilgi için XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı II. Cilt ss: 359-374 ve XV. Araştırma Sonuçları Toplantısı II. Cilt ss: 105-120'ye bakınız. İlgili yazılara şu linkten ulaşabilirsiniz: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44761/arastirma-sonuclari-toplantilari.html>.

⁸ Karkamış Kralı.

durumda da Kurunta'dan sonra Tarhuntašša krallığına neler olduğu konusunda ise gerekli bilginin bulunmadığını da eklemektedir. Bununla beraber Tudhaliya'nın, Aşağı Ülke olarak bilinen Tarhuntašša'nın kontrolünü kaybettiğinin çok büyük ihtimalle olası olduğu da belirtilmektedir. Hout (2013: 41), Tudhaliya'nın, iktidarının M.Ö. 1220'lere kadar sürmesi gerektiğini ve Kurunta'nın ondan sonra tahta geçmesi durumunun yaşından dolayı daha uygun olacağını belirtmektedir. Bununla birlikte İmparatorluğun son dönemlerinde genel valilerin başkentteki kralları gibi "Büyük Kral" unvanı aldıklarını da ifade etmiştir. Bu durumun az sayıdaki kanıtlara dayandığı belirtilip Tudhaliya'nın iktidarı dönemindeki iktidar boşluğunun, Kurunta'nın gerçekleştirdiği bir isyan girişimine zemin hazırladığı ifade edilmiştir.

Sonuç

Aynı adlı kralların varlığı meselesindeki bazı problemlerden dolayı III. Tudhaliya olduğu da söylenen fakat genel kabul anlayışına göre IV. Tudhaliya olarak kabul edilen kral, gücünün zirvesinde bir devletin başına geçmiş, Tunç Çağı'nın sonlarında oldukça hareketli ve sıkıntılı olan bir bölgede yer alan ülkesini iç ve dıştaki olumsuz etkilere rağmen başarı ile yönetebilmiştir. Devletin idari konularından dini ritüellere kadar annesi Puduhepa'nın (kimlerine göre üvey annesi) etkisinde kalan kral, tahtın öncelikli veliahtı olmamasına rağmen genç yaşından itibaren siyasi ve askeri başarılarıyla, belki de babasını tahta geçme konusunda ikna etmiş olabilir. Hanedanın üyesi olan kuzeni Kurunta (amcası II. Muvatalli'nin oğlu) ile tahta çıkmadan önce ve iktidar dönemlerinde olabildiğince iyi geçinmeye çalışması, babası III. Hattuşili'nin yapmış olduğu taht gaspına karşı ortamı yumuşatıcı bir hamle olarak değerlendirilebilir.

Bronz Tablet Kurunta meselesinde kritik öneme sahip bir belgedir. Bu belge Kurunta'nın kimliği meselesi yanında IV. Tudhaliya'dan aldığı krallığı kaybetmesinden sonraki durumu hakkında da bazı varsayımların ortaya çıkartılmasına katkı sağlamıştır. Ulmi-Teşup'un Kurunta ile aynı kişi olup olmadığı ile ilgili tartışmalar devam etmektedir. Kurunta ile Ulmi-Teşup'un aynı kişi olduğu, Ulmi-Teşup'un Kurunta'nın halefi olduğu ya da Ulmi-Teşup ile Kurunta'nın kardeş olduğu yönünde fikirler de bulunmaktadır. Çocukluk ve gençlik yılları hanedan ailesinden olmaları sebebiyle birlikte geçen IV. Tudhaliya ve Kurunta'nın iyi ve samimi ilişkiler içinde buldukları genel kabul görmektedir. Kurunta'nın, abisi Urhiteşub'un yerine tahta geçme gibi bir isteğinin olmadığı ve Tudhaliya'ya bağlılığını sunan ailesindeki birkaç kişiden biri olduğu belirtilmektedir. Kendisine, abisinin isyanında onun tarafını tutmadığı için birçok imtiyaz, yetki ve görev verildiği bilinmektedir. IV. Tudhaliya ile

bu kadar yakın ilişkiler içinde olan Kurunta'nın neden daha sonra krala karşı bir isyan hareketi gerçekleştirdiğine dair kesin bilgiler bulunmamaktadır. Bir neden, abisine karşı IV. Tudhaliya'nın babası III. Hattuşili tarafından yapılan gaspın intikamını alma isteği şeklinde kişisel bir intikam alma hırsı olabileceği gibi bir diğer neden ise IV. Tudhaliya'nın iktidarı dönemindeki başarısız bir sefer ya da iktidar boşluğu da olabilir. Kurunta bu durumda kişisel intikam amacından ziyade devletin devamı ve istikrarını göz önünde bulundurmuş olabilir.

Kaynakça

- Akurgal, E. (2000). *Anadolu Uygarlıkları*. İstanbul: Net Turistik Yayınları.
- Alp, S. (1998a). "IV. Tuthaliya'nın Tahta Çıkmadan Önceki Diğer Adı", *III. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri/Acts of the IIIrd. International Congress of Hittitology*, Çorum, 16-22 Eylül 1996, Alp, S.- A. Süel (ed.), Ankara, (ss. 21-26).
- Alp, S. (1998b). "Zur Datierung des Ulmitešup-Vertrags", *AoF* 25/1, (ss. 54-60).
- Alp, S. (2011). *Hitit Çağında Anadolu*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Beal, R. H. (2011). "Hittite Anatolia: A Political History". S. R. Steadman ve G. McMahon (Ed.), *The Oxford Handbook of Ancient Anatolia* içinde (ss. 579-603), New York: Oxford University Press.
- Beckman, G. (1996). *Hittite Diplomatic Texts*, Atlanta.
- Beckman, G. (2000). "Hittite Chronology", *Akkadica* 119-120. (ss. 19-32).
- Bryce, T. (2005). *The Kingdom of The Hittites*. New York: Oxford University Press.
- Cate, H. (2006). "The Apparently Delayed Homecoming of Tuthaliyaš IV to his Capital Hattuša", *The Life and Times of Hattušili III and Tuthaliya IV. Proceedings of A Symposium Held in Honour of J. De Roos*, 12-13 December 2003 Leiden, van den Hout, P.T.J. (Ed.), Leiden, (ss. 107-115).
- Collins, B. J. (2007). *The Hittites and Their World*. Atlanta: Society and Biblical Literature.
- Darga, M. (2013). *Anadolu'da Kadın*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dinçol, A. (2002). "Tabarna ve Aedikula Mühürleri". W. Jacob (ed.), *Hititler ve Hitit İmparatorluğu 1000 Tanrılı Halk* (ss. 432-434), Bonn: Kunst-und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland.
- Dinçol, A. (2011). "Hititler - Bin Tanrılı Halk", *Arkeo Atlas. Tarihöncesinden Demir Çağı'na Anadolu'nun Arkeoloji Atlası*, Necmi Karul (Ed.), İstanbul, (ss. 254-292).
- Dinçol, A. ve Dinçol, B. (2000). "Anadolu'da Bulunan İlk Çivi yazılı Tunç Tablet ve Yeni Bir Hitit Kralının Ortaya Çıkış Öyküsü", *Sanatdünyamız* 80, (ss. 175-180).

- Dinçol, A. ve Dinçol, B. (2005). "Anadolu'da Bulunan İlk Çiviyazılı Tunç Tablet ve Yeni Bir Hitit Kralının Ortaya Çıkışı", *Anadolu Araştırmaları*, 18 (1), 1-13.
- Gurney, O.R. (1983). "The Hittite Title Tuhkanti-", *AntSt XXXIII*, 97-101.
- Güterbock, H.G. (1961). "The North-Central Area of Hittite Anatolia", *JNES* 20/2, 85-97.
- Hawkins, J.D. (2001). "Urhi-Tešub, tuhkanti", *Akten des IV. Internationalen Kongresses für Hethitologie, Würzburg*, Wilhelm, G. (Ed.), Würzburg, (ss. 167-179).
- Hout, P.T.J (1989). "A Chronology of the Tarhuntašša-Treaties", *JCS* 41/1, 100-114.
- Hout, P. T. J. (2013). *A Short History of the Hittite Kingdom and Empire*. Meltem Doğan Alparslan ve Metin Alparslan (ed.), *Hittites: An Anatolian Empire* (s. 22-45), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Klengel, H. (1991). "Tuthaliya IV. von Hatti: Prolegomena zu einer Biographie", *AoF* 18/2, 224-238.
- Klengel, H. (1999). *Geschichte des Hethitischen Reiches*, HdO, Leiden.
- Klengel, H. (2002). "Hitit Tarihi". W. Jacob (ed.), *Hititler ve Hitit İmparatorluğu 1000 Tanrılı Halk* (ss. 413-420), Bonn, Kunst-und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland.
- Koç, İ. (2006). *Hititler*. Ankara: Odtü Yayıncılık.
- Neve, P. (1987). "Boğazköy-Hattuşas 1986 Kazıları", *KST* IX/1, 249-269; Resim 1-25.
- Otten, H. (1988). *Die Bronzetafel aus Boğazköy*, StBoT Beiheft 1, Wiesbaden.
- Özcan, A. (2014). *IV. Tuthaliya Dönemi ve Sonrası Hitit Krallığı'nda Siyasal, Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Reyhan, E. (2017). *Hitit Devleti'nde Siyaset ve Yönetim*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Singer, I. (1985). "The Battle of Nihriya and the End of the Hittite Empire", *ZA* 75/1, (ss. 100-123).
- Sürenhagen, D. (1992). "Untersuchungen zur Bronzetafel und weiteren Verträgen mit der Sekundogenitur in Tarhuntašša", *OLZ* 87, 341-371.
- Taş, İ. (2008). *Hitit Kralı IV. Tudhaliya, Asur Devleti'ne ve Suriye'deki Vassal Krallıklara Yönelik Politikası*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Ünal, A. (2002). *Hititler Devrinde Anadolu I*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.